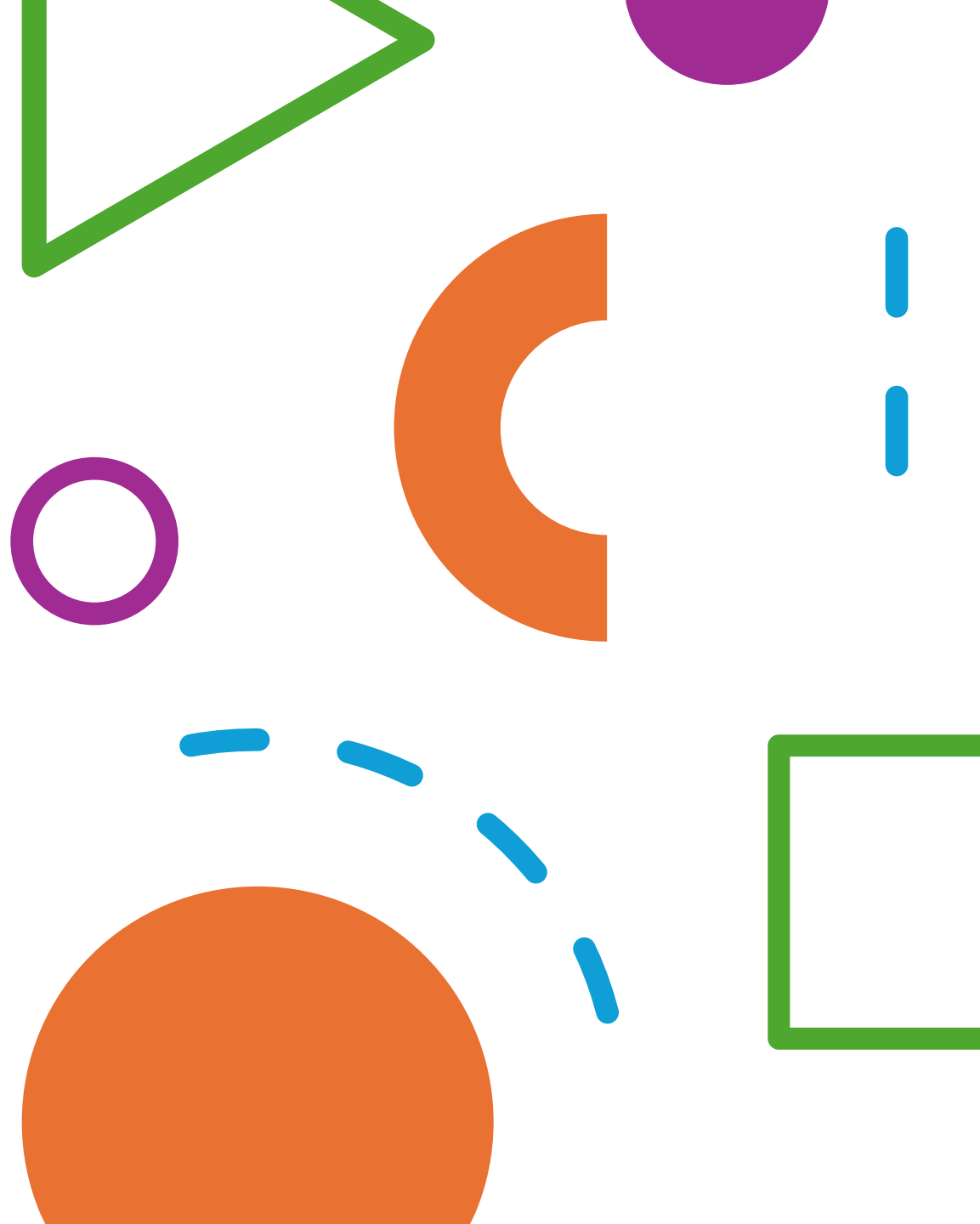

Sprogbaseret undervisning med SFL

Fagspecifik literacy med SFL

17. årsmøde SFLP, 26. februar 2026

Ruth Mulvad

Formål

at give jer et redskab til at planlægge sprogbaserede SFL-forløb

I får

- teorien bag: hvad er sprogbrugssituation/register i SFL?
- planlægningsredskabet i praksis
- mulighed for at arbejde med det og diskutere det

SFL-læringsprincip – sprogbrugssituationer

Sprog som...

Handling

Rekonstruktion

Transformation

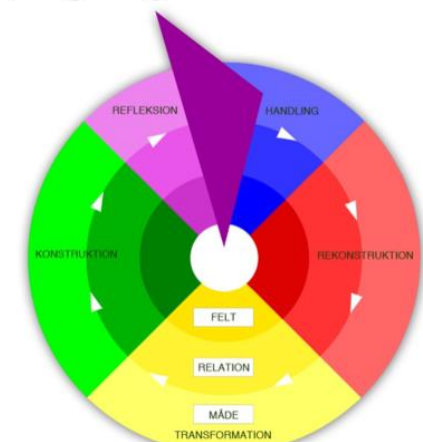
Konstruktion

Refleksion

Felt

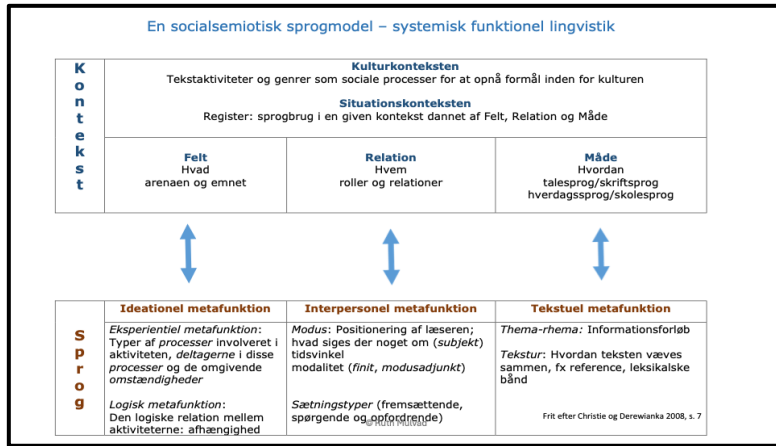
Relation

Måde

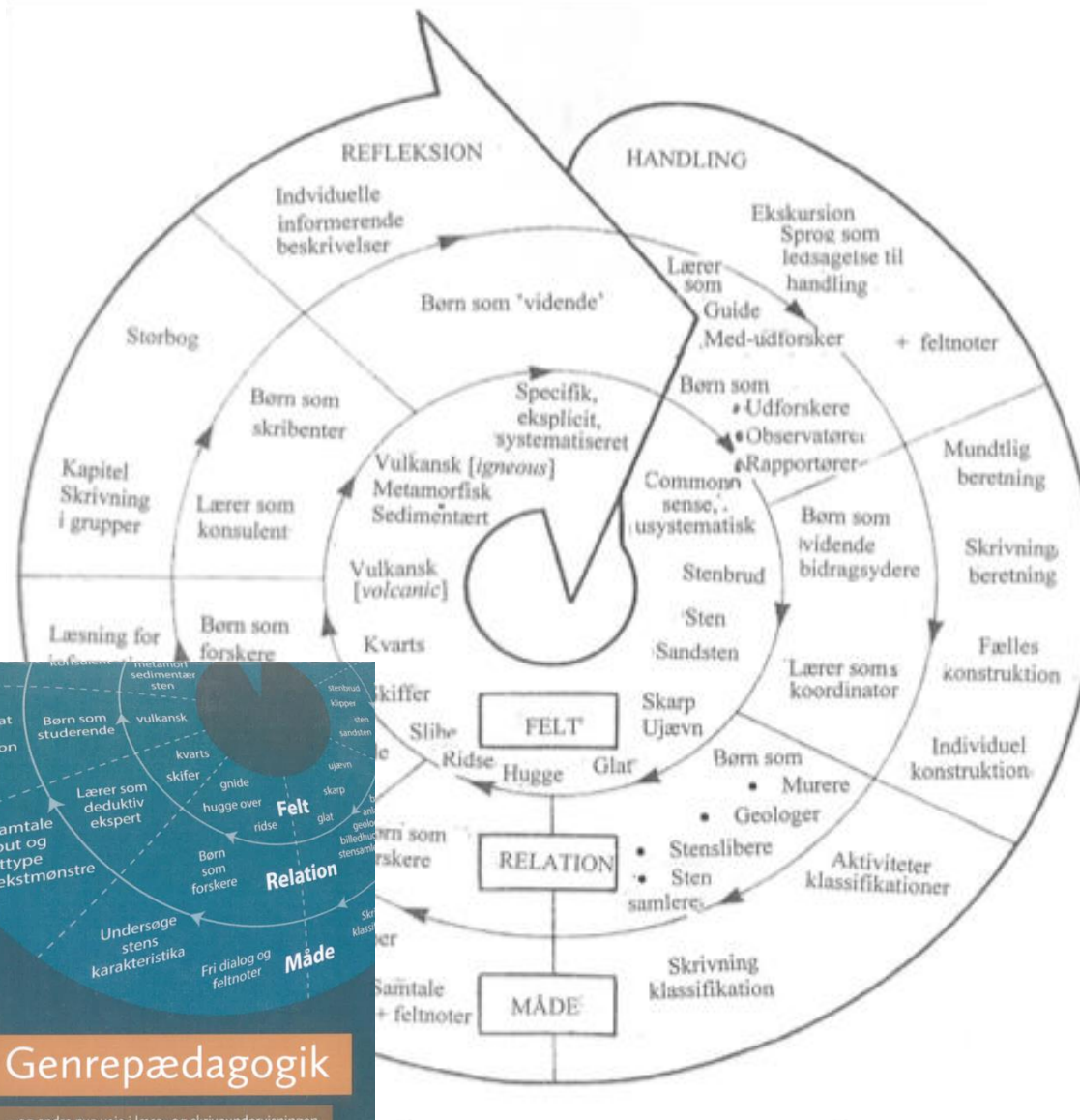

Mulvad & Nielsen, efter Derewianka 1990

Fra sprogteori

til undervisningsforløb

til SFL læringsprincip

Derewianka 1990, min oversættelse

Historien om systemisk funktionel lingvistik

Michael Halliday (1925-2018)

- sprogofficer i Kina – lærer og forsker i kinesisk i Indien og Storbritannien
- som forsker i lingvistik udviklede han en betydningsorienteret sprogteori (der byggede oven på mange andre sprogteorier/'grammatikker', også den formelle)

I 1960erne arbejdede han sammen med sociolingvisten Basil Bernstein (1924-2000):

- Hvordan kan skolen udligne forskelle i eleveres sociale 'koder'/adgang til viden?
- Hvordan kan undervisning muliggøre eleveres faglige og sproglige udvikling i en og samme proces?
- Videreudvikling af sprogteorien 1964:
 - **register**: sprogbrug i kontekst, som konfigureres af **felt, relation og måde**
 - **systemisk funktionel lingvistik**

Registerkontinuum

Sprogbrugs-
situation:
Hvordan sproget
bruges i en situation

Felt

konkret
hverdagsagtigt
erfaringsbaseret

abstrakt
fagligt
vidensbaseret

Relation

uformel
subjektiv
novice

formel
objektiv
ekspert

Måde

talesprogsagtig

skriftsprogsagtig

Felt	konkret hverdagsagtigt erfaringsbaseret	abstrakt fagligt vidensbaseret
Relation	uformel subjektiv novice	formel objektiv ekspert
Måde	talesprogsagtig	skriftsprogsagtig

Hverdagssprog

Fagsprog

Nær på i tid og rum
Konkret - Handling

Fjernt fra i tid og rum
Abstrakt – Refleksion

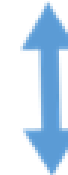
Elevforudsætninger

Fagets tekster

En socialsemiotisk sprogmodel – systemisk funktionel lingvistik

K o n t e k s t	<p style="text-align: center;">Kulturkonteksten Tekstaktiviteter og genrer som sociale processer for at opnå formål inden for kulturen</p> <p style="text-align: center;">Situationskonteksten Register: sprogbrug i en given kontekst dannet af Felt, Relation og Måde</p>		
	<p>Felt Hvad arenaen og emnet</p>	<p>Relation Hvem roller og relationer</p>	<p>Måde Hvordan talesprog/skriftsprog hverdagssprog/skolesprog</p>

S p r o g	Ideational metafunktion	Interpersonel metafunktion	Tekstuel metafunktion
	<p><i>Eksperientiel metafunktion:</i> Typer af <i>processer</i> involveret i aktiviteten, <i>deltagerne</i> i disse <i>processer</i> og de omgivende <i>omstændigheder</i></p> <p><i>Logisk metafunktion:</i> Den logiske relation mellem aktiviteterne: afhængighed</p>	<p><i>Modus:</i> Positionering af læseren; hvad siges der noget om (<i>subjekt</i>) tidsvinkel modalitet (<i>finit, modusadjunkt</i>)</p> <p><i>Sætningstyper</i> (fremsættende, spørgende og opfordrende)</p> <p style="text-align: right; font-size: small;">© Ruth Mulvad</p>	<p><i>Thema-rhema:</i> Informationsforløb</p> <p><i>Tekstur:</i> Hvordan teksten væves sammen, fx reference, leksikalske bånd</p> <p style="text-align: right; font-size: small;">Frit efter Christie og Derewianka 2008, s. 7</p>

Registerkontinuum

Sprogbrugs-situation:
Hvordan sproget bruges i en situation

Felt

konkret
hverdagsagtigt
erfaringsbaseret

abstrakt
fagligt
vidensbaseret

Relation

uformel
subjektiv
novice

formel
objektiv
ekspert

Måde

talesprogsagtig

skriftsprogsagtig

Fælles oplevelse

Fastholdelse af
det oplevede:
Viden og sprog

Eksperimentering
og efterprøvning

Tekstarbejde:
Tekstskrivning og -
læsning

Tekstarbejde:
Tekstskrivning
og -læsning

Sprogbrugssituationer - register

Måder at bruge sprog på i bestemte situationer:

- Hvad foregår der, *felt*?
- Hvilke roller/*relationer* mellem deltagerne?
- Mundtligt/skriftligt/tegning mv., *måde*?

Læringsprincip: valg af sprogbrugssituation i relation til læringsmål.

	Sprog som ledsagelse til faglig handling og kommentar.	sprog som rekonstruktion	sprog som transformation	Sprog som konstruktion	Sprog som refleksion
Klassetrin 1. - 2.					
3. - 4.					
5. - 6.					

Planlægningsredskab: 'Sneglen' som didaktisk planlægningsredskab/læringsprincip

Sprogbrugssituation Register	Sprog som ledsagelse til handling	Sprog som rekonstruktion	Transformation	Sprog som konstruktion	Sprog som refleksion
Felt HVAD sker der? Hvilken læring?	Gøre – social interaktion Aktivitet om noget konkret – læring gennem erfaring: usystematisk commonsense	Gengive Fastholdelse af erfaring i 'tegn'	Ordne/systematisere Erfaringsbaseret læring udforskes ved hjælp af enkle faglige metoder - overgang mellem læring som erfaring og læring som viden.	Tekstlig konstruktion Aktivitet hvor faglig viden er basis.	Tekstlig konstruktion Aktivitet hvor faglig viden og eksplicit, specifik teori er basis
Relation HVORDAN? Roller og relationer mellem lærer og elev. Afstand til genstanden for læring.	Lærerrolle Læreren tilrettelægger aktiviteten	Lærerrolle Læreren styrer fastholdelsen af det erfarede	Lærerrolle Læreren tilrettelægger aktiviteten	Lærerrolle Lærerens rolle er forskellig grader af guidende, fx i en fælles konstruktion til tilstedeværende i elevernes selvstændige konstruktion	Lærerrolle Læreren er til stede
	Elevrolle Eleverne erfarer: ser/hører/gør noget, oplever	Elevrolle Eleverne er vidende bidragyder med det erfarede	Elevrolle Eleverne erfarer og systematiserer: ser/hører/gør noget og oplever og eksperimenterer med noget	Elevrolle Elevernes roller er fagligt styrende i deres faglige vidensproduktion	Elevrolle Elevernes roller er fagligt styrende i deres eksplicite teoretiske vidensproduktion
Måde HVORDAN udtrykkes viden? Hvilke 'tegn': mundtligt, skriftligt, visuelt?	Mundtligt, visuelt Det visuelle bærer betydningen Det forhåndenværende sprog	Mundtligt, visuelt, skriftligt Sproget bærer betydningen: kongruent, Sammenhængende, talseprogsagtigt skriftsprog, fx berettende. Mundtligt sprog spiller en stor rolle.	Skriftligt, visuelt, mundtligt Inkongruent sprog , typisk i form af grafer og visuelt sprog, fx diagrammer, bærer betydningen. Mundtligt sprog med skriftsprogsagtige træk, fx sprog for metode, spiller en stor rolle.	Skriftligt, visuelt, mundtligt Inkongruente tekster, skriftlige og mundtlige, bærer betydningen sammen med abstrakte og generelle visuelle udtryk.	Skriftligt, visuelt, mundtligt Inkongruente tekster, skriftlige og mundtlige, bærer betydningen sammen med abstrakte og generelle visuelle udtryk.

Efter Vivi Byg Rasmussen

Register/sprogbrugssituation: hvordan sproget bruges i en given type situation **Situationstypen** beskrives ved hjælp af forholdet mellem *felt*, *relation* og *måde*.

Sæt elevtekster ind – og brug spørgsmålene

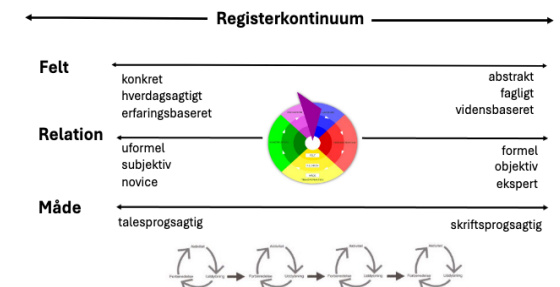
Planlægningsredskab: 'Sneglen' som didaktisk planlægningsredskab/læringsprincip

Sprogbrugssituation Register	Sprog som ledsagelse til handling	Sprog som rekonstruktion	Transformation	Sprog som konstruktion	Sprog som refleksion
Felt HVAD sker der? Hvilken læring?	Gøre – social interaktion Aktivitet om noget konkret – læring gennem erfaring: usystematisk commonsense	Gengive Fastholdelse af erfaring i 'tegn'	Ordne/systematisere Erfaringsbaseret læring udforskes ved hjælp af enkle faglige metoder - overgang mellem læring som erfaring og læring som viden.	Tekstlig konstruktion Aktivitet hvor faglig viden er basis.	Tekstlig konstruktion Aktivitet hvor faglig viden og eksplicit, specifik teori er basis
Relation HVORDAN? Roller og relationer mellem lærer og elev. Afstand til genstanden for læring.	Lærerrolle Læreren tilrettelægger aktiviteten	Lærerrolle Læreren styrer fastholdelsen af det erfarede	Lærerrolle Læreren tilrettelægger aktiviteten	Lærerrolle Læreren rolle er forskellig grader af guidende, fx i en fælles konstruktion til tilstedeværende i elevernes selvstændige konstruktion	Lærerrolle Læreren er til stede
	Elevrolle Eleverne erfarer: ser/hører/gør noget, oplever	Elevrolle Eleverne er vidende bidrager med det erfarede	Elevrolle Eleverne erfarer og systematiserer: ser/hører/gør noget og oplever og eksperimenterer med noget	Elevrolle Elevernes roller er fagligt styrende i deres faglige vidensproduktion	Elevrolle Elevernes roller er fagligt styrende i deres eksplicite teoretiske vidensproduktion
Måde HVORDAN udtrykkes viden? Hvilke 'tegn': mundtligt, skriftligt, visuelt?	Mundtligt, visuelt Det visuelle bærer betydningen Det forhåndenværende sprog	Mundtligt, visuelt, skriftligt Sproget bærer betydningen: kongruent, Sammenhængende, talseprogsagtigt skriftsprog, fx berettende. Mundtligt sprog spiller en stor rolle.	Skriftligt, visuelt, mundtligt Inkongruent sprog, typisk i form af grafer og visuelt sprog, fx diagrammer, bærer betydningen. Mundtligt sprog med skriftsprogsagtige træk, fx sprog for metode, spiller en stor rolle.	Skriftligt, visuelt, mundtligt Inkongruente tekster, skriftlige og mundtlige, bærer betydningen sammen med abstrakte og generelle visuelle udtryk.	Skriftligt, visuelt, mundtligt Inkongruente tekster, skriftlige og mundtlige, bærer betydningen sammen med abstrakte og generelle visuelle udtryk.

Efter Vivi Byg Rasmussen

Spørgsmål til planlægning af registerbaseret undervisningsforløb

- Hvad skal eleverne vide/have erfaring med for at kunne lave aktiviteten og hvor har de det fra?
 - sprogligt?
 - fagligt?
- Er aktiviteten i overensstemmelse med den valgte sprogbrugssituation?
 - Feltet: hvad foregår der fagligt?
 - Relationen: hvordan er relationen mellem lærer og elever, mellem eleverne og hvordan er forholdet til 'genstanden'?
 - Måden: mundtligt, skriftligt, visuelt, kongruent/inkongruent?
- Hvad kommer der ud af aktiviteten?
 - Hvad er det synlige outcome?
 - Hvad er den næste aktivitet som det passer som input til?
- Hænger aktiviteten sammen med læringsmålet?

Undervisningen tilrettelægges som en kæde af faglige aktiviteter og sprogbrugssituationer. Hvert led udgør forudsætningen for det næste led i kæden. Udførelsen i en foregående sekvens fungerer som forberedelse i næste.

Beskriv situationskonteksten

- **Feltet:** Hvad foregår der?
- **Relationen:** hvordan er elev- og lærerrollerne? Hvilken afstand er der til emnet: sten?
- **Måden:** hvilke 'tegn' bruges: mundtligt sprog, skriftligt, visuelt?
- **Læringsmål:** *Vilde med sten:*

Forløbet skulle ikke kun udvide børnenes viden om sten, men også give børnene mulighed for at lære de strategier, som er vigtige for at kunne blive selvstændigt undersøgende elever.

Hvordan kan man gruppere sten?

Da vores klasse studerede sten, samlede vi dem og sorterede dem i grupper. Her er et eksempel på de navne, vi gav dem: glat, ru, prikket, skarp, fin, lille, dyr, under jorden, indtil vi fandt deres videnskabelige navne. Deres videnskabelige navne er magmatiske, sedimentære og metamorfe. Magmatisk sten betyder vulkansk, sedimentær sten betyder stenlag, metamorf sten betyder ændrede sten. Geologer har mange navne for sten, for de ved en masse mere om sten og mineraler, end vi gør.

HVORDAN KAN MAN GRUPPERE STEN?

Da vores klasse studerede sten, samlede vi sten og sorterede dem i grupper. Her er et eksempel på de

navne, vi gav dem, indtil vi fandt

deres videnskabelige navne. Deres videnskabelige navne er **MAGMATISKE, SEDIMENTÆRE og METAMORFE.** Magmatisk sten

betyder vulkansk sten, Sedimentær sten betyder stenlag, Metamorf sten betyder

ændrede sten. Geologer kan navngive flere grupper af sten, for de ved en masse mere om sten og mineraler, end vi gør

En socialsemiotisk sprogmodel – systemisk funktionel lingvistik

Eksempel: "Sprog" som didaktisk planlægningsredskab/færdselsplan

Spring som led i en sekvens	Spring som rekonstruktion	Transformation	Spring som kontraktion	Spring som refleksion
<p>Formål</p> <p>Formålet med denne aktivitet er at undersøge sprogets funktion i en given situation.</p>	<p>Formål</p> <p>Formålet med denne aktivitet er at undersøge sprogets funktion i en given situation.</p>	<p>Formål</p> <p>Formålet med denne aktivitet er at undersøge sprogets funktion i en given situation.</p>	<p>Formål</p> <p>Formålet med denne aktivitet er at undersøge sprogets funktion i en given situation.</p>	<p>Formål</p> <p>Formålet med denne aktivitet er at undersøge sprogets funktion i en given situation.</p>

K o n t e k s t	<p>Kulturkonteksten</p> <p>Tekstaktiviteter og genrer som sociale processer for at opnå formål inden for kulturen</p> <p>Situationskonteksten</p> <p>Register: sprogbrug i en given kontekst dannet af Felt, Relation og Måde</p>		
	<p>Felt</p> <p>Hvad</p> <p>arenaen og emnet</p>	<p>Relation</p> <p>Hvem</p> <p>roller og relationer</p>	<p>Måde</p> <p>Hvordan</p> <p>talesprog/skriftsprog</p> <p>hverdagssprog/skolesprog</p>

Eksempel: "Sprog" som didaktisk planlægningsredskab/færdselsplan

Spring som led i en sekvens	Spring som rekonstruktion	Transformation	Spring som kontraktion	Spring som refleksion
<p>Formål</p> <p>Formålet med denne aktivitet er at undersøge sprogets funktion i en given situation.</p>	<p>Formål</p> <p>Formålet med denne aktivitet er at undersøge sprogets funktion i en given situation.</p>	<p>Formål</p> <p>Formålet med denne aktivitet er at undersøge sprogets funktion i en given situation.</p>	<p>Formål</p> <p>Formålet med denne aktivitet er at undersøge sprogets funktion i en given situation.</p>	<p>Formål</p> <p>Formålet med denne aktivitet er at undersøge sprogets funktion i en given situation.</p>

S P R O G	<p>Ideational metafunktion</p> <p><i>Eksperientiel metafunktion:</i> Typer af processer involveret i aktiviteten, deltagerne i disse processer og de omgivende omstændigheder</p> <p><i>Logisk metafunktion:</i> Den logiske relation mellem aktiviteterne: afhængighed</p>	<p>Interpersonel metafunktion</p> <p><i>Modus:</i> Positionering af læseren; hvad siges der noget om (<i>subjekt</i>) tidsvinkel modalitet (<i>finit, modusadjunkt</i>)</p> <p><i>Sætningstyper</i> (fremsættende, spørgende og opfordrende)</p> <p>© Ruth Mulvad</p>	<p>Tekstuel metafunktion</p> <p><i>Thema-rhema:</i> Informationsforløb</p> <p><i>Tekstur:</i> Hvordan teksten væves sammen, fx reference, leksikalske bånd</p> <p>Frit efter Christie og Derewlanka 2008, s. 7</p>
	<p>Eksempel: "Sprog" som didaktisk planlægningsredskab/færdselsplan</p>		

Brug
www.sprogbaseretlaering.dk

SPROGBASERET LÆRING MED SFL

Referencer

- Bock, K. (2017): Fra slugte nåle til liv på børnehjem: SFL-baseret undervisning med afsæt i autobiografiske tekster. I: K. Bock, M.V. Christensen, D.V. Eggensen, N.B. Gøttsche & M. Rydén (red.) (2017): *Genrepædagogik og andre nye veje i læse og skriveundervisningen*. Hans Reitzels Forlag.
- Derewianka, B. (2016): Vilde med sten – indskolingsbørn på opdagerfærd i geologiens sprog. I: K. Bock, M.V. Christensen, D.V. Eggensen, N.B. Gøttsche & M. Rydén (red.): *Genrepædagogik og andre nye veje i læse- og skriveundervisningen*. Hans Reitzels Forlag.
- Derewianka, B. (1990): Rocks in the Head, in: Carter, R. (ed): *Knowledge about Language in the Curriculum*. Hodder & Stoughton. https://hundred-cdn.s3.amazonaws.com/uploads/step/file/1187/Beverly_Derewianka.pdf
- Halliday, M.A.K. (1993): Towards a language-based learning theory of learning. *Linguistics and Education* 5. <https://lchc.ucsd.edu/mca/Paper/JuneJuly05/HallidayLangBased.pdf>
- Kofoed, U., R. Mulvad & I. Regnarsson (2021): Fra baller til sædemuskler - sprogbaseret fagundervisning. I: S.K. Knudsen & L. Wulff (red.): *Kom ind i sproget*. Akademisk Forlag.
- Mulvad, R. (2012): *Sprog i skole. Læseudviklende undervisning i alle fag*. 2. udgave. Akademisk Forlag.
- Parkin, B. & H. Harper (2018): *Teaching with Intent 1. Scaffolding academic language with marginalized students*. Petaa.

Find meget mere under *Litteratur* www.sprogbaseretlaering.dk